

Telt dit mee?

**57 ITEMS OVER TOETSEN EN BEOORDELEN
IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS**

VERA SIMON THOMAS

De publicatie *Telt dit mee? 57 Items over toetsen en beoordelen in het Voortgezet Onderwijs* is ontstaan uit de praktijkkwesities, van docenten en schoolleiders van verschillende scholen, waaronder het Atlascollege, Mavo Schravenlant XL, Stedelijk Gymnasium Schiedam, het Mill-Hill college en het Emelwerdacollege.

Redactie, tekst, visualisatie: Vera Simon Thomas
Advies: Tiddo Ekens

Vele docenten, team- en schoolleiders, bestuurders, deskundigen deelden hun ervaringen en kennis en leverden zo een inhoudelijke bijdrage: Afra Wildoër, Anne Hagoort, Anne Leijenaar, Arjenne van der Lee, Het Atlascollege, Bart de Graaff, Bert Gosens, Bert Wieriks, Casper Middag, Corrie Wilgenhof, Edvard Houtkoop, Elise Lamp, Het Emelwerda College, Gerard Louwen, Hans de Vries, Hans Kunst, Hans Wesseling, Jan Frankema, Jan Hannewijk, Joke Gaasbeek, Eva Pallandt, Katja Thevissen, Ko van Putte, Linda van der Velden, Louise Stoop, Luciënne Bunt, Margriet Tichelaar-Dijkstra, Martien de Boer, Martine Teertstra, Mavo Schravenlant XL, Menno Poot, Merwin Corbeau, Het Mill-Hill-college, Mirjam Mensch, Nico 't Hooft, Paul van den Berg, Rens Pijnenburg, Rianne Kootstra, Roeland van Goor, Ronald Verstappen, Rudolf van Kuringe, Ruud Veerman, Sandra Kerkhof, Saskia Boxem, Natascha Leffers, Sigrid Vromans, Sipke Hiemstra, Sjoerd van Vilsteren, Het Stedelijk Gymnasium Schiedam, Theo Breebaart, Tom Voorn, Ton van Veldhuijzen, Docenten IJburgcollege, Wilmad Kuiper, Wim Kokx, Wim Tromp Meesters, Wim Willemsen, Yvonne Smulders, Yvonne van Waard.

Vormgeving: Sander Pinkse Boekproductie

Uitgevers: VSTH OnderwijsInformatie | De Rode Planeet (DRP ontwikkelt offline en online toetssystemen, trainingen en publicaties voor het onderwijs)

Bestelinformatie: Exemplaren van deze uitgave zijn te verkrijgen bij De Rode Planeet, www.drp.nl, info@drp.nl

Contact: www.verasimonthomas.nl, vsimonthomas@xs4all.nl

© 2016 Vera Simon Thomas

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur/maker.

ISBN 978-90-824584-0-4
NUR 841

Voorwoord

ANDERS TOETSEN

Toetsing staat in het middelpunt van de belangstelling, met als echo de vraag van de leerling Telt dit mee? Gaat het om minder of anders toetsen? Of juist om meer toetsen, zoals sommigen vinden, immers 'meten is weten'... Maar het doel van toetsen ligt verder: meer leren, opbrengstgericht werken, excellentie, differentiatie, meer maatwerk en talentontwikkeling. Aan docenten en scholen de opdracht al deze begrippen lenig te vertalen naar die ene leerling, die ene klas, de eigen lesstijl, de eigen school. De druk op het onderwijs lijkt door anders of meer toetsen alleen maar toe te nemen. Is het een voorwaarde om de prestaties van het Nederlandse onderwijs substantieel te verhogen?

Kerngedachte van deze publicatie is dat toetsen en beoordelen een natuurlijk onderdeel van de les is. Wat is het verhaal achter het cijfer? Hoe stel je leerlingen in staat om te leren van feedback? En hoe vertaal je de uitkomsten van toetsen naar het onderwijs van alledag? Zodat leerlingen effectiever de leerdoelen bereiken. Zodat er meer rekening kan worden gehouden met verschillen tussen leerlingen.

IN CO-CREATIE MET

Wij zijn veel dank verschuldigd aan tal van docenten, team- en schoolleiders en bestuurders. Zij hebben belangrijke bijdragen geleverd aan deze selectie. Hun suggesties en praktijkkwesties zijn leidend geweest voor de samenstelling. Dat varieert van anekdotes tot onderzoeksresultaten, van ergernissen tot toekomst-dromen. Alle voorbeelden vanuit de schoolpraktijk zijn aangevuld met actuele inzichten van experts en onderzoekers.

TUSSENDOR

Veel rust hebben docenten niet, de dag raast voort. Nieuwe ideeën opdoen, inspiratie en overleg gaan tussendoor. Deze 57 items over toetsen en beoordelen houden daar rekening mee. Je kunt ze lezen of bekijken, van A tot Z, afzonderlijk of tussendoor, zoals het je uitkomt. En of het toetsbeleid nog verder ontwikkeld moet worden of al gangbare praktijk is, deze items helpen je om de blik scherp te houden en het doel van toetsen niet uit het oog te verliezen: beter onderwijs.

Inhoud

TOETSBELEID

- 1 Je krijgt wat je meet 8**
Over dringende redenen om iets te doen met toetsbeleid
- 2 Denkend aan toetsbeleid... 10**
- 3 Vergeet de heisessie: de visie is er al 2**
- 4 Toetsbeleid: een honingraat met 7 paden 14**
- 5 De Inspectie geeft het kader, de school bepaalt de kwaliteit 16**
- 6 Aanpak voor toetsbeleid 18**
Over implementatie en de heilige wet niet-alles-kan-tegelijk
- 7 Voorbeelden uit de praktijk 20**
Vooral gericht op summatief beoordelen en de regels
- 8 Kwesties van leerlingen 22**
Over aansluiting toets bij leerstof, feedback en nakijken

FORMATIEF BEOORDELEN (ASSESSMENT FOR LEARNING)

- 9 Formatief en summatief 24**
Over doelen en soep proeven
- 10 De Afl-lus overbrugt de kloof 26**
- 11 Een goed leerdoel maakt gelukkig 28**
Over leerdoelen in leerlingentaal en succescriteria
- 12 Wat kunnen ze al? 30**
Over diagnostisch toetsen en vragensessies
- 13 Rubrics formatief en summatief inzetten 32**
- 14 Meer formatieve werkvormen 34**
Wat is haalbaar met een volle klas

FEEDBACK

- 15 Zeg niet dat ze slim zijn 36**
Over feedback, ego- en taakgerichtheid
- 16 Hoeveel, wanneer en welke feedback 38**
- 17 Geef geen cijfer 40**
Summatieve toetsen formatief inzetten
- 18 Leren leren 42**
Over self- en peer-assessment
- 19 Waarom we stoppen met leren 44**
Over de positieve en negatieve feedbackloop

KWALITEIT, PLANNING EN AANTAL

- 20 Een shot kwaliteitszorg 46
Over ergernis en afspraken
- 21 Nakijken als kans. Huh? 48
- 22 Toetsweek: keurslijf of nuttig kader? 50
Over de planning van summatieve toetsen
- 23 Meest gestelde vraag: het goede aantal? 52

VAN LEERDOEL NAAR TOETSCONSTRUCTIE

- 24 Het summatieve toetsproces in 10 stappen 54
- 25 'Ze stellen in de onderbouw teveel reproductievragen' 56
Over taxonomieën, Bloom, Romiszowski, Rtti en Obit.
- 26 Kwaliteit begint bij een toetsplan 58
- 27 Cijfers moeten kloppen 60
Over toetsen op niveau, voorspellende waarde en een toetsmatrijs
- 28 Kennen, kunnen en kunnen 62
Taxonomietermen ook voor leerlingen, Rtti en Miller
- 29 Methodetoetsen of zelf maken 64
'De methode weet niet wat jij doet in de les...'

VALIDITEIT, BETROUWBAARHEID EN TRANSPARANTIE

- 30 Een goede toets is valide, betrouwbaar, transparant en te doen 66
- 31 Validiteit: meet de toets het goede? 68
Over niveau en betere voorspellingen van leerlingen
- 32 Betrouwbaarheid: meet de toets goed? 70
Over discrimineren, objectiviteit en voldoende vragen
- 33 Transparantie voor de leerling 72
(en voor collega's en ouders)
- 34 Goede vraag! 74
Voor- en nadelen van open en gesloten vragen

ALGEMENE VAARDIGHEDEN

- 35 Veel vage Algemene Vaardigheden 76
- 36 De groepsopdracht 78
Over de meelifter, de sukkel en samenwerkend leren
- 37 Het nooit perfecte beoordelingsformulier 80
- 38 Het (digitale) portfolio als toetsvorm 82
Over matige motivatie en de leerling leidt

TOETSVOORBEREIDING EN TOETSGEDRAG VAN LEERLINGEN

- 39 De zesjescultuur en excellentie 84**
Over calculerend gedrag en ze kunnen zo veel beter
- 40 'Ze leren niet' 86**
Over toetsvoorbereiding, huiswerk en metacognitie
- 41 Alles is Taal 88**
- 42 Toetstraining, mag dat? 90**
Over effectieve eigen toetstips

BEOORDELEN, NORMEREN EN CESUUR

- 43 Voldoende objectiviteit is haalbaar 92**
Over beoordelaarsbetrouwbaarheid en -overeenstemming
- 44 'Meisjes worden altijd voorgetrokken' 94**
Over confirmation bias, Pygmalion en projectie
- 45 Beoordelaarseffecten en remedies 96**
Over Halo-, Signifische-, Humeur- en andere effecten
- 46 Normeren en cesuur 98**
Over de relatieve, de absolute, de intuïtieve cesuurmethode en Angoff-methode

NA DE TOETS

- 47 Toetsanalyse: bij twijfel over kwaliteit 100**
- 48 P-waarde geeft moeilijkheidsgraad aan 102**
Over discriminerende vragen
- 49 Rit-waarde geeft samenhang aan 104**
Over onderscheid tussen hoog- en laagpresteerders
- 50 Coëfficiënt-alfa geeft betrouwbaarheid aan 106**
Over consistentie en schietschijven
- 51 Op maat toetsen 108**
Over grenzen van differentiatie en de utiliteitsformule
- 52 Meten ≠ Weten 110**
Over twijfel bij determinatie
- 53 Voorspellende cijfers in de brugklas 112**
Over een innovatieve aanpak per kernvak
- 54 Toets je eigen toets 114**
Checklist voor kwaliteit en leerdoelen

DE TKMST

- 55 De Maatwerkparadox 116**
Over het belang van de eigen school- en vakstandaard
- 56 De digitale belofte van adaptief leren en toetsen 118**
Over differentiatie, gepersonaliseerd en adaptief leren
- 57 Einde aan de meetcultuur? 120**
Over vertrouwen versus controle

Register 122

*Informatie over de toetssystemen Wintoets en Quayn,
een bijdrage van De Rode Planeet*